

- ⁶ Там само. – С. 262-263.
⁷ Там само. – С. 251.
⁸ Мартьяновская Ц. И.М. Ковальский и первое вооруженное сопротивление в Одессе... С. 95.
⁹ Бух Н.К. Воспоминания... – С. 108.
¹⁰ Мартьяновская Ц. И.М. Ковальский и первое вооруженное сопротивление в Одессе... С. 82.
¹¹ Там само. – С.85.
¹² Левин Ш.М. Две демонстрации... – С. 261.
¹³ Центральний державний історичний архів у м. Києві. – Ф.385. – Оп.1. – Спр.120. – Арк. 78 зв.
¹⁴ Там само. – Арк 79-79 зв.
¹⁵ Бух Н.К. Воспоминания... – С. 108.
¹⁶ Там само.
¹⁷ Левин Ш.М. Две демонстрации... С.262.
¹⁸ Голос честных людей // Революционное народничество 70-х годов XIX века. Сборник документов и материалов в 2 т. – Т.П. 1876-1882 гг. / Под ред. С.С. Волка. – С. 50.
¹⁹ Там само. – С. 51.
²⁰ Башибузуки – назва загонів турецької нерегулярної піхоти. В даному випадку вжито у значенні людей, здатних на вкрай обурливе за своєю жорстокістю насильство.
²¹ Голос честных людей... – С. 51.
²² Там само.
²³ Левин Ш.М. Две демонстрации... С.263.
²⁴ Ткаченко П.С. Революционная народническая организация “Земля и Воля” ... – С. 180.
²⁵ Левин Ш.М. Две демонстрации... С.266.
²⁶ Лион С.Е. Первая вооруженная демонстрация... – С. 69.
²⁷ Аптекман О.В. Общество «Земля и Воля» 70-х гг. По личным воспоминаниям. – Петроград, 1924. – С. 328.
²⁸ Левин Ш.М. Две демонстрации... С.267.
²⁹ Дебогорий-Мокриевич В. Воспоминания. – СПб., 1906. – С. 364.
³⁰ Мартьяновская Ц. И.М. Ковальский и первое вооруженное сопротивление в Одессе... С. 99.
³¹ Кравчинский С. Смерть за смерть (Убийство Мезенцева). – Пб., 1920. – 20 с.
³² Там само. – С. 3.
³³ Литвинов Н., Литвинова А. Антигосударственный террор в Российской империи. Исторический очерк // Новый мир. – 2003. – №11. – С. 124-152. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://magazines.russ.ru/povyi_mi/2003/11/litvin.html
³⁴ Синегуб С. Записки чайковца. // Предисловие И. Гладнева. – М.-Л., 1929. – С. 221.
³⁵ Кравчинский С. Смерть за смерть (Убийство Мезенцева). – Пб., 1920. – С. 5.
³⁶ Там само. – С.6.
³⁷ Там само. – С.15.
³⁸ Там само. – С.16.
³⁹ Дебогорий-Мокриевич В. Воспоминания. – Спб., 1906. – С. 365.
⁴⁰ Аптекман О.В. Общество “Земля и Воля” 70-х гг. – С. 329.
⁴¹ Котов К. Е. Записки землевольца. – Харьков: Голосиздат Украины, 1925. – С. 116.
⁴² Синегуб С. Записки чайковца.– С. 221.
⁴³ Там само. – С. 224.
⁴⁴ Там само. – С. 283.

⁴⁵ Фроленко М.Ф. Собрание сочинений. – Т.2. – М., 1932. – С. 31.

⁴⁶ М.Р. Попов – один із засновників другої «Землі і Воля», а після її розколу – організатор народницького гуртка у Києві.

⁴⁷ Попов М.Р. Записки землевольца. – М.: Издательство всесоюзного общества политкаторжан и сс-поселенцев, 1933. – С. 102.

⁴⁸ Дневник Д.А. Милютин. Т.3. 1878 – 1880. // Редакция и примечания П.А. Зайончковского. – М., 1950. – С. 85.

УДК [352.07:316.3] (477.83/86) «18»

© Тетяна Панфілова
(Львів)

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – СКЛАДОВА СТРУКТУР ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Стаття про формування системи місцевого самоврядування – Галицького крайового сейму, сільських, міських органів виконавчої влади, про віковий рух за загальне виборче право як важливий етап боротьби за становлення структур громадянського суспільства.

Ключові слова: Східна Галичина, місцеве самоврядування, громадянське суспільство, національна свідомість, національно-патріотичний рух.

Т. Панфилова

Органы местного самоуправления – составляющая структур гражданского общества Восточной Галичины XIX века

Статья о формировании системы органов местного самоуправления – Галицийского краевого сейма, сельских и городских органов исполнительной власти, о вечевом движении за всеобщее избирательное право как важного этапа борьбы за становление структур украинского гражданского общества.

Ключевые слова: Восточная Галиция, гражданское общество, национальное самосознание, национально-культурное развитие, молодежные культурно-образовательные и спортивные товарищества.

T. Panfilova

Local Authorities as a Component of Civil Society Structures in Eastern Galicia in Nineteenth Century

The article is dedicated to the process of formation of the local government system – the Galician Regional Sejm, rural and urban authorities of executive power, the assembly movement for general suffrage as an important

stage of the struggle for the establishment of structures of Ukrainian civil society.

Keywords: *Eastern Galicia, local government, civil society, national and cultural development, national consciousness, national and patriotic movement, sports societies.*

Визначальним етапом формування самоврядних структур у Східній Галичині були революційні події 1848-1849 років та адміністративні реформи в австрійській державі. 1848 року австрійський уряд потрактував українців як окрему народність. Тому, коли 1861 року в Австрійській імперії були створені крайові представницькі органи, внаслідок перших виборів до Галицького сейму було обрано 150 послів (депутатів), у тому числі 1/3 місць належала українцям. Українська громадськість поклядала на Крайовий сейм великі сподівання, зокрема стосовно поладження національно-політичних проблем та українсько-польських взаємин. У пресі з'явилося звернення «Русь жаєє згоди». «Нині час в настоящім сеймі погодитись з Русином Ляху. Нині час! Уложивши слушні признанія обопільні й предложивши ті ж високому правительству до підтвердження і зложивши віками жившу вражду. Нині час вам, викинувши з сердець свою гордість, облуду й підступ откровенно подати русину долонь приязні братньої к созданию вікотривалого храму згоди на пространстві всецільного отечества нашего»²⁵.

Склад Крайового сейму, його компетенція та діяльність визначалися крайовим статутом та Виборчою сеймовою ординацією для Галичини, а також додатками до цісарського патенту (указу) від 26 лютого 1861 року. Крайовий сейм був співучасником законодавчої влади, впливав на розвиток національних культур та соціально-економічні відносини й діяльність суспільних громад, а також узгоджував інтереси різних національних груп. Сейм мав 150 депутатів, за законом 1901 року – 161²⁵.

Відзначимо, що послы до Віденського парламенту обиралися крайовими сеймами. 1861 року українці отримали 46 мандатів, 1867 року – 38, 1870 р. – 32, 1876 р. – 14, 1883р. – 9, 1889 р. – 16, 1895 р. – 11. Таким чином, можна ствердити, коли у 1860-1861 рр. в Австрії утверджувалися парламентарні традиції, українці в цьому процесі брали активну участь, засвідчуючи готовність захищати власні політичні, соціально-економічні і національно-культурні інтереси²⁵.

У Галичині існували дві вертикалі влади: урядова – намісництво, староство і крайова – виборна (сейм з Крайовим віділом та повітовими радами). Галицький крайовий сейм був провідною законодавчою установою, в якій зосереджувалася законодавча діяльність українців. Тому вже у перший період українське сеймове представництво

1861-1873 рр. почало формувати концепцію галицької автономії.

Українські послы в Крайовому сеймі були репрезентантами інтересів краю. З самого початку своєї діяльності вони стверджували національну ідентичність галичан, боролися за їх соціально-економічні, національно-політичні і культурно-освітні права, брали активну участь у налагодженні мовно-освітнього та виборчого законодавства, а також у діяльності загальнодержавних парламентських установ. Загалом українські послы трактували Крайовий сейм як поле боротьби за національну рівноправність і, таким чином, пробуджували національну свідомість широких прошарків населення²⁵.

До 1848 року місцева адміністративна і судова влада Східної Галичини у містах належала магистратам, на решті території – домініям, які уособлювали єдність власності і влади, представлені шляхтою, церквою і державою. В результаті адміністративної реформи домінії розпалися на двір і громаду. Остання перетворилася у самодіяльну адміністрацію селян. 17 березня 1849 року австрійський уряд, керуючись принципом, що головною засадою вільної держави є громади, схвалив закон про громади, який передбачав створення у громадах виборних органів влади, що теж були виконавчим органом уряду на місцях. Були створені також повітові та окружні органи самоврядування.

1856 року уряд схвалив тимчасову постанову про громадський устрій місцевих громад, які отримали статус окремих адміністративних одиниць, підпорядкованих державним повітовим органам влади. Галицька шляхта висловилася за відокремлення від сільських громад. 5 березня 1862 року був схвалений закон, згідно з яким у громадах по селах і містах створювалися органи громадського (гмінного) самоврядування. Громадські ради були уповноважені схвалювати постанови, а громадська влада – стала виконавчим та контролюючим органом за діяльністю структур громадського самоврядування, підпорядкованих органам повітового самоуправління й уряду. Законом про повітове представництво створювалися повітові ради та їх виконавчі органи – повітові віділи. Лютневий патент 1861 року став законодавчою підставою для формування крайових представництв.

Вельми важливо підкреслити, що закон 1866 року про місцеве самоврядування ствердив перевагу польського елемента над українським. Це мало дуже негативні наслідки, бо провокувало українсько-польське протистояння, зокрема стосовно використання органів місцевої влади у боротьбі поляків за розширення своїх повноважень, з одного боку, та дискредитацію українців у соціально-економічному і культурно-політичному житті – з другого. Українці виступали за узаконення і

розширення прав повітових рад. Тому й точилася боротьба за незалежнення повітових рад від староств, адже у повітових радах під час суперечок українці здобували більшість. Але представники влади їх не визнавали.

Така ситуація ставала особливо конфліктною і нестерпною наприкінці 70-х і, особливо у 80-х роках, коли внаслідок зростання національної самосвідомості українців та активізації їх соціально-економічної й суспільно-політичної діяльності посилювалися їх прагнення брати участь у всіх ланках системи крайового адміністративного управління.

Разом з тим саме у цей період польські політичні кола почали висувати гасло галицької, єдиної для Східної і Західної Галичини автономії як засіб утвердження своєї влади на всій території Галичини. Цілком зрозуміло, що польські політичні партії однострійно виступали за широку автономію для Галичини.

З уваги на це діяльність українських адміністративних структур була підпорядкована утвердженню концепції «органічної праці», яка передбачала максимальне використання конституційних свобод для зміцнення впливу структур місцевого самоуправління та усунення поляків від монопольного контролю, що й спричинило зростання ваги українського чинника в австрійській політиці²⁵.

У статті «Малоруська національність», опублікованій в газеті «Правда», народовці стверджували, що державну незалежність за Данила Галицького і Богдана Хмельницького українці втратили не лише з вини «лихої долі та лютих ворогів», але через власне недбальство, тому автори статті закликали до «організації внутрішньої сили народу», максимального використання з цією метою австрійського конституційного режиму, бо «конституція подає борцям за народність і народ могуті оружжя в руки, оружжя вільного слова і письма й дає народові до повного ступеня можливість рішати самому свою долю... Яка б не була наша конституція в Австрії, а все таки, чим довше вона триватиме, тим більше мусить упадати вплив шляхти, а отже Польщі (на Русі), а тим більше приходиться народ до пізнання свого соціального значення, тим більше про те буде змагатися значення народу, отже сила рушійна»²⁵.

Водночас наприкінці 80-х років Володимир Бачинський задекларував ідею еволюції австрійської конституційної системи, яка 1880 року була закріплена у програмі Народної ради, хоч вимога поділу Галичини на українську і польську частини не увійшла до цієї програми. Все ж вона залишалася політичним ідеалом українців. Народовці вимагали поєднання національного і територіального принципів організації місцевого самоврядування. Саме тому вони розпочали боротьбу за здобуття ключових позицій у системі державної влади і на-

повнення галицької та австрійської політики українським змістом²⁵.

На переконання Мар'яна Мудрого, «українське населення Галичини у своїй масі, незважаючи на незалежницькі гасла (провідники українських політичних партій включили до своїх програм гасло незалежної, соборної України як кінцеву мету своєї діяльності), на даному етапі, тобто за умов існування Австро-Угорської та Російської імперій, оцінювали політику Відня за позитивною формулою: що вона (ця політика) українцям дала, а не навпаки. Під таким кутом зору допомога здобуткам українців була більш ніж промовистою»²⁵.

Загалом наприкінці XIX – на початку XX століття у Галичині сформувалася досить чітка система органів самоврядування²⁵.

У середині XIX століття вся територія Австро-Угорщини в адміністративному відношенні була поділена на 19 циркулів – зі староствами, а 1867 р. – на повіти. У тому числі в Галичині – 51 повіт. Тоді ж територія Австро-Угорщини складалася з коронних країв. На чолі Галицького коронного краю був призначений імператором намісник, до компетенції якого входили питання підтримки правопорядку, опікування освітою, релігією та культурами, торгівлею і промисловістю, сільським господарством та будівництвом. Крайова Шкільна рада призначала директорів та вчителів середніх шкіл. Крайовій Шкільній раді підлягали окружні ради, які курували народні школи, учительські семінарії та гімназії, торгові і промислові школи.

Найнижчою ланкою державного апарату на місцях були начальники міських і селянських громад: війти в селах і бургомістри в містах. Вони підлягали повітовим старостам. Столичні міста Львів у Галичині та Чернівці на Буковині керувалися власними статутами і були містами крайового підпорядкування.

Львівська міська рада складалася з 100 депутатів, яких міщани обирали на три, а з 1896 року – на шість років. Переважну більшість у міській раді становили поляки, а українці та євреї були у меншості. 1892 року, наприклад, у міській раді Львова було всього 4 українці – директор «Народної Торгівлі» Василь Нагірний, професор університету Іван Шаранович, учитель гімназії Володимир Шухевич та канонік Лев Туркевич. На жаль, у результаті наступних виборів до Львівської міської ради не увійшов жоден українець.

Львівська міська рада складалася з 5 секцій: перша – 11 депутатів опікувалася релігійними справами. Друга – 25 депутатів – займалася майновими справами, а також торгівлею і промисловістю; третя – 25 депутатів – опікувалася будівництвом та громадськими роботами; четверта – 25 депутатів – займалася проблемами безпеки, поліцейськими й військовими справами та охороною здоров'я; п'ята –

18 депутатів – налагоджувала організаційні та питання освіти. Окрім секцій, міська рада створювала постійні та тимчасові комісії у складі від 3 до 7 осіб.

Згодом, у зв'язку з поділом Львова на п'ять районів (Центральний, Галицький, Краківський, Жовківський і Личаківський) міська рада обирала зі своїх депутатів 18 делегатів на один рік, а потім на три роки, які у районах виконували функції уповноважених. Згодом ухвалою міської ради кількість делегатів збільшилася до 25 чоловік.

Виконавчим органом Львівської міської ради був магістрат, який складався з президента, двох віце-президентів, делегатів та радників. Загальна кількість працівників магістрату становила 1871 року від 326 і до 530 чоловік 1895 року. Президент міста обирався на весь термін повноважень ради.

Поряд з органами державної адміністрації (намісник, староста, начальники міських і сільських гмін) у Галичині функціонували ще й органи місцевого самоврядування. За законом від 12 серпня 1886 року органи самоврядування обирали мешканці міст та сіл, які не менше одного року сплачували безпосередній податок. Окрім Львова та Кракова, які мали окремі структури, для 30 міст Галичини – Бережан, Бродів, Городка, Коломиї, Тереховлі, Жидачева, Самбора, Дрогобича, Тернополя та інших 1889 року був схвалений окремий закон.

Повітові ради обиралися на 6 років і складалися з 26 депутатів. Вони займалися, в основному, господарськими питаннями та могли встановлювати додатки до безпосередніх податків у розмірі до 20 відсотків²⁵.

На зламі XIX–XX століть вагомим чинником українського демократичного руху у Східній Галичині була боротьба за реформу виборчої системи, зокрема виборів до органів місцевого самоуправління. Адже запровадження загального, прямого, рівного й таємного голосування однозначно робило українців впливовим урядово-політичним елементом у Східній Галичині, зокрема в повітових радах.

23 жовтня 1905 року Галицький сейм обговорив виборчу реформу, суть якої полягала в тому, щоб запровадити загальне, пряме, рівне та таємне виборче право.

На сеймовому засіданні Кость Левицький висловив сподівання на дієвість «національного ключа» під час виборів до національних рад. Власне, ця обставина, на переконання К. Левицького, назавжди усуне маніпуляції і зменшить напругу у відносинах між громадами і двором, селянством та шляхтою. Адже внаслідок зростання національної свідомості українське селянство ставало вагомим у взаєминах громади і двору, а отже, і в національному аспекті. У 80-х роках XIX ст. українство переросло межі мононаціональної проблематики і перетворилося у вагомий чинник господарсько-економічного та суспільно-політичного життя краю. 28 листо-

пада 1980 року український посол М. Король висловився проти збереження того стану, коли двірський обшар становив окрему адміністративну одиницю. З того середньовічного закутку, на переконання Михайла Короля, новітнє законодавство повинно йти з поступом часу і цивілізації та «уже назавжди знищити той мур хінський, котрий одділяє властителей більших посілостей від властителей меншої власності». Бо ж цивілізаційний «рух у світі йде до того, щоб різницю між станами знести і затерти»²⁵.

На зламі 1905-1906 років у східногалицьких повітах розпочався вічовий рух за загальне виборче право. У лютому 1906 року австрійський уряд опрацював законопроект, який передбачав запровадження загального виборчого права, прямих виборів, таємне голосування та скасування курій. Галичині було виділено 28 із 425 мандатів: з них 18 на 23 великі міста, 1 – на 30 тисяч населення, 32 – на Західну (1 мандат на 72 тисяч населення) і 36 на Східну Галичину (1 мандат на 11360 населення). У селах і містечках створювалися двомандатні округи, які відкривали шлях до здобуття мандатів у Східній Галичині. Поляки і українці могли розраховувати приблизно на третину представництва від Галичини. Польські політики проект не схвалювали і згодом розпочали переговори з цього приводу з урядом. У відповідь Народний комітет Української національно-демократичної партії закликав до сільськогосподарського страйку та до об'єднання на ґрунті боротьби за загальне виборче право. «Стоїмо на переломі, – заявив депутат від Стрия Євген Олесницький, – ... від цієї справи зависить наша будучність. Ми всі були б негідні сеї хвилі, коли б не вмiли її визискати. Перед сею справою повинні умовкнуті всі наші домашні сварки, яко малозначущі. Лишім їх на пізніші часи. Нам треба злуки, згоди і праці». 2 грудня 1905 року сеймове представництво обнародувало аналогічну заяву, а 13 грудня Комітет Української народно-демократичної партії видав з цього приводу «Маніфест до всіх русинів Галицької землі», в якому порівняв вагу моменту до революції 1848 року і ствердив, що поляки докладуть усіх зусиль, аби мінімізувати переваги реформи для українців²⁵.

На підтримку українського сеймового представництва в Галицькому сеймі у багатьох повітах розпочався вічовий рух за загальне виборче право.

Пересвідчившись у неможливості пригальмувати чи зупинити соціально-економічну та національно-політичну активність українців, на початку 1914 року сейм схвалив закон про зміну статусу Крайового сейму, а також нову Сеймову виборчу ординацію, санкціоновану цісарем 8 липня 1914 року, що передбачала «національний ключ» під час виборів до Галицького сейму. Така ухвала була виявом національно-політичного компромісу між урядом та політичними партіями, але запізно.

УДК 323.1(477)(=161.1)

¹ Мудрий Мар'ян. Спроби українсько-польського порозуміння в Галичині (60-70-ті роки XIX століття) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 3-4. – Львів : Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – С. 63.

² Аркуша Олена. Політика польських клубів Галицького сейму щодо українського питання // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: збірник на пошану професора Юрія Сливки. – Вип. 7. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С. 191 – 192.

³ Аркуша Олена. Парламентська традиція галицьких українців у другій половині XIX – початку XX століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Західно-Українська народна республіка, історія і традиції. – Вип. 6. відп. ред. Сливка Юрій. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С. 68.

⁴ Аркуша Олена. Галицький крайовий сейм у висвітленні сучасної польської історіографії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля. – Вип. 9. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – С. 344 – 347.

⁵ Мудрий Мар'ян. Місцеве самоврядування в Галичині в контексті українсько-польських взаємин (друга половина XIX століття) // Україна в минулому. – Вип. 9. – Київ-Львів, 1996. – С. 77 – 79.

⁶ Мудрий Мар'ян. Галицька автономія у 70-80 роках XIX століття. Українське та польське бачення // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. – Вип. 7. – Львів : Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С. 177.

⁷ Мудрий Мар'ян. Галицька автономія у 70-80 роках XIX століття. Українське та польське бачення // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: збірник на пошану професора Юрія Сливки. – Вип. 7. – Львів : Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С.180 – 181.

⁸ Там само. – С.180-181.

⁹ Мудрий Мар'ян. Ідейні витоки ЗУНР: національні та політичні орієнтації галицьких українців у XIX – початку XX століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Західно-Українська народна республіка, історія і традиції. – Вип. 6.: Відп. ред. Сливка Юрій. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – С. 96 – 99.

¹⁰ Кульчицький В.С. Державний лад і право Галичини (у другій половині XIX – на початку XX ст.). – Львів, 1966. – 63с. – С. 4-6, 13 – 16, 21 – 36.

¹¹ Мудрий Мар'ян. Спроби українсько-польського порозуміння в Галичині (60-70-ті роки XIX століття) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 3-4. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – С. 83 – 91.

¹² Аркуша Олена. Українське представництво в Галицькому сеймі у 1901-1907 роках // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Том ССІІ: Праці історико-філософської секції. – Львів, 2006. – С. 222 – 226.

© **Ольга Обершт**
(Чернівці)

СЛОВ'ЯНОФІЛЬСТВО, ПАНСЛАВІЗМ, ПАНРОСІЯНІЗМ. ОСОБЛИВОСТІ РОСІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

У статті здійснено спробу визначення еволюції російського націоналізму в російській суспільно-політичній думці. Також автор розглядає сутю українські особливості російського націоналістичного руху.

Ключові слова: російський націоналізм, слов'янофільство, панславизм, панросіянізм, монархізм, антисемітизм.

О. Обершт

Славянофильство, панславизм, панроссиянизм. Особенности российского националистического движения на украинских землях

В статье сделана попытка определения эволюции российского национализма в русской общественно-политической мысли. Также автор рассматривает сугубо украинские особенности российского националистического движения.

Ключевые слова: русский национализм, славянофильство, панславизм, панроссиянизм, монархизм, антисемитизм.

O. Obersht

Slavophilism, Panslavism, Panrosiyanizm. Features of the Russian Nationalist Movement at the Ukrainian Lands

In the article the author made an attempt to determine the evolution of Russian nationalism in the Russian social and political thought. Also, the author examines purely the Ukrainian features of a Russian nationalist movement.

Keywords: russian nationalism, slavophilism, panslavism, panrosiyanizm, monarchism, antisemitism.

Осягнення будь-якого явища в історії неможливе без пошуку його витоків та окреслення історичного тла його зародження. Українські землі неодмінно були пов'язані з історичною долею Російської імперії, місцевих характерних рис досліджуваного російського націоналістичного руху.

Американський історик Р. Вортман писав, що «вивчення російської народності і російського націоналізму завжди ускладнювалося як невизначеністю самої концепції націоналізму, так і своєрідністю розуміння нації в Росії»²⁵. Дійсно, національна гордість, патріотизм завжди були притаманні російському менталітету. Разом з тим «грома-